

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Fängslade ord

Om genusgörande i BUP-socionomers psykosociala utredningar

Ann-Katrin Bjersing

Psykoteraeutprogram med inriktning familjeterapi
Examensarbete, 15 högskolepoäng, 2011
Handledare: Helena Johansson

Författare/Author

Ann-Katrin Bjersing

Svensk titel

Fängslade ord - Om genusgörande i BUP-socionomers psykosociala utredningar

English Title

Captivating Words – On gender constructions in psycho-social assessments performed by social workers at BUP (child and adolescent psychiatry)

Handledare/Supervisor

Helena Johansson

Abstract

The purpose of this study was to examine how girls and boys are described by social workers in psycho-social assessments in child and adolescent psychiatry. The questions at issue were if girls and boys are described in different ways and if gender related patterns could be found. The study was both qualitative and quantitative. I used textual analysis as a method and discourse analysis as theory.

Results: Sexes were generally described differently. Girls are depicted from how they are and how they look and boys are described by what they do and their behaviour. The mother is described as the person who is most responsible for children of both sexes. She is also the one who is bringing the children for treatment at BUP and the one telling the children's story. The father is often described as absent or seen as only a complement in the children's life. The study shows that there is a stereo typical view of gender in psycho social assessments.

Ämnesord

Barn, kön, genus, berättelser, textanalys, diskursanalys, terapeut

Keywords

Children, gender, narratives, textual analysis, discourse analysis, therapist

FÖRORD

”*Denna dag ett liv*” sa farbror Melker på Saltkråkan.

”*Denna höst en evighet*” säger jag. Jag har läst, skrivit, förkastat, slitit, kämpat, förtvivlats och stundom till och med glatts åt detta akademiska verk som jag nu äntligen håller i min hand.

Jag vill rikta mitt varma tack till de som frivilligt och ofrivilligt varit med mig på resan och möjliggjort projektet.

Min handledare, Helena Johansson som tålmodigt lotsat mig genom forskningsarbetet. Hon har generöst delat med sig av gedigen kunskap, värme, humor och glada tillrop.

Min fina familj, goda vänner och Gilda som alla ställt upp på olika sätt.

Den jag tillägnar mitt allra största tack är min it-konsult Ulf. Utan hans hjälp med datasupport, ändlösa genusdiskussioner som utspelat sig på Kreta, i spabadet och på häst- och hundpromenader hade denna studie troligtvis inte fullbordats. KÄRLEK!

Stenungsund 2011-11-28

Ann-Katrin Bjersing

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. BAKGRUND	5
- Problemformulering	6
- Syfte	6
- Frågeställningar	7
2. TIDIGARE FORSKNING	7
3. TEORI	10
- Sociala konstruktioner och kön	10
- Text- och diskursanalys	12
4. METOD	14
- Vad är en psykosocial utredning?	14
- De studerade utredningarna	16
- Urval och avgränsningar	17
- Arbetsgång - Hur jag gick tillväga med mitt material	19
- Tekniska detaljer	19
- Analys	20
- Tänkbara felkällor	20
- Teoretisk anknytning	21
- Etik	21
5. RESULTAT OCH ANALYS	22
- Ordförekomst	23
- Beskrivning av barnen	27
- Beskrivning av föräldrarna	30
- Insatser	34
6. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	35
Referenser	39

1. BAKGRUND:

Sedan drygt 20 år tillbaka har jag arbetat inom socialt arbete med barn, ungdomar och deras föräldrar. Först var jag verksam inom socialtjänsten och de senaste 10 åren inom barn- och ungdomspsykiatri, BUP. Inom BUP är det min erfarenhet att det oftare är mödrar än fäder som väljer att söka hjälp då de oroar sig för att barnet inte mår bra på något sätt. Det är oftare mödrar som tar kontakt och är bekymrade eller som kommer med barnen till mottagningen. Ett skäl som ofta anges när fadern inte följer med är att han inte har möjlighet att komma ifrån sitt arbete.

I ett försök att göra mig själv mer medveten inom området genus valde jag att år 2007 anmäla mig till en två terminer lång FOU-cirkel där temat var: Har arbete med barn och ungdomar något kön? Kursens syfte var att möjliggöra kritiska reflektioner över genus-/köns-perspektivets betydelse i praktiken. FOU-cirkeln skedde i samarbete med stiftelsen Allmänna Barnhuset.

År 2008 gjorde jag en enkätstudie där socionomer tillfrågades hur de tänker kring mammor och pappors delaktighet när de har kontakt med BUP. De som svarade på enkäten tyckte själva att de ställde olika krav på föräldrarna beroende på förälderns kön. Det var framförallt tydligt när behandlingen riktade sig till yngre barn. Mödrarna förväntades ta större ansvar beträffande omsorgsfunktioner. Genom studiecirkeln kom jag i kontakt med Helena Johansson som dels var föreläsare på min cirkel dels ledare för en annan FOU-cirkel.

Efter att tidigare ha lyssnat på Maria Eriksson som forskat kring hur socionomer inom kommunal familjerätt arbetar med genus så växte mitt intresse för genusfrågor. Den grupp Helena Johansson handledde studerade journaltexter inom socialtjänsten i syfte att upptäcka skillnader i tänkande kring pojkar och flickor. Deras resultat visade att socionomer inom socialtjänsten beskriver pojkar och flickor olika beroende på könstillhörighet och de fann stereotypa bilder av vad som är manligt och kvinnligt. När det så vad dags för mig att välja uppsatsämne på Steg 2-utbildningen så var ämnet givet. Hur beskriver socionomer på BUP barn och deras föräldrar i journaltext, och mer specifikt, i psykosociala utredningar?

I denna uppsats vill jag använda det sätt som jag tror är möjligt för att få fram människors underliggande värderingar: Att studera hur de professionella beskriver hur de gör, inte vad de säger att de gör, vilket jag misstänker skulle bli resultatet om jag valt att använda enkät eller

intervju som metod. Jag tänker att våra tankemönster styr hur vi gör i praktiken och om vi skriver eller talar på ett visst sätt så styr det hur vi handlar, dvs. hur vi faktiskt gör. Jag tror att människor tenderar att svara mer politiskt korrekt om de direkt tillfrågas hur de gör i sitt arbete. Genom att studera journaltexter och analysera dem utifrån olika kriterier hoppas jag få fram hur socionomer tänker och agerar kring genus när de dokumenterar sitt arbete med barn inom BUP. Det arbete de lagt ned på att beskriva pojkar och flickor i psykosociala utredningar har ju aldrig varit tänkt att studeras med fokus på genus vilket gör materialet extra intressant. Bryman (2007) menar att man i denna typ av studie inte heller behöver ta hänsyn till påverkans effekter eftersom dokumenten inte producerats i något forskningssyfte och då inte kan påverkas av forskarens uppfattningar och värderingar (s. 357).

I förordet till Aasestad (1997) skriver Finn Skårderud ”*Ord är morsmaelk for øret. Hvordan vi bader i språk som barn, er helt avgjørende for hvem vi blir som voksne*” (s. 12). Detta citatval gör jag för att betona vikten av ord och för att förbereda läsaren för denna uppsats ämnesval, nämligen textanalys.

Problemformulering

Det kan konstateras att pojkar och flickor inte bemöts och behandlas lika i vårt samhälle när de är i behov av vård och möter samhällsföreträdare på olika nivåer. Detta har visat sig i flera studier t.ex. inom missbruksvård och institutionsvård där forskarna anlagt ett könsperspektiv (Hamreby, 2004, Claezon & Hilte, 2005, Mattsson, 2005, Johansson, 2006)

När rapporten *Jämställd socialtjänst* (2004) utkom stod det klart att det fanns behov av förändring inom arbete med barn och ungdomar inom socialtjänsten. Socialtjänsten hade tidigare inte granskats ur ett jämställdhetsperspektiv. Framförallt upptäcktes behov av fortsatta studier, forskning och metodutveckling med fokus på könsperspektiv. Bakgrunden var att man i undersökningen fann att ”*Den sociala barnavården speglar traditionella föreställningar om kön både när det gäller synen på moderns/faderns roll och flickans/pojkenes eget beteende*” (s. 237).

Syfte

Syftet med denna studie är därför att utifrån ett köns-/genusperspektiv undersöka hur socionomer inom BUP beskriver pojkar och flickor i psykosociala utredningar.

Frågeställningar

Utifrån detta syfte har jag formulerat tre frågeställningar:

- Hur beskrivs pojkar och flickor i de psykosociala utredningarna?
- Görs det skillnad beroende på kön?
- Kan mönster urskiljas och hur kan i så fall dessa mönster förstås?

För att svara på mina frågeställningar har jag valt att genom kvantitativ textanalys av ett representativt urval av psykosociala utredningar välja ut ord som används mer frekvent i pojk- respektive flickutredningar. Därefter har jag genom kvalitativ analys utvärderat och kvalitetssäkrat materialet. Slutligen har jag i en analysfas försöka förstå och finna orsaker till varför beskrivningarna kan tänkas skilja sig åt.

2. TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel ska vi titta lite närmare på den forskning som är gjord inom området. Tyvärr har jag inte funnit någon forskning som koncentrerat sig exakt på det jag gjort i min studie. Jag har därför försökt hitta närliggande forskningsområden. Jag har dels letat efter hur pojkar och flickor beskrivs i journaltexter, men har även haft med mig moderns betydelse i familjers liv.

I arbetet har jag bl.a. använt mig av sökorden *textanalys*, *diskursanalys*, *kön*, *terapeut*, *genus*, *gender*, *narratives*, *children* och *therapist* när jag letat i databaser såsom Gunda, GENA, Libris och Google m.fl.

Sökandet har bland annat lett mig till studier där man undersökt hur barns sexualitet beskrivs i olika tidsepoker, hur ungdomar beskrivs av behandlingspersonal på institution, hur socialarbetare värderar kvinnor och mäns behov av stöd från samhället när de är ensamstående föräldrar, hur ungdomar beskrivs i LVU-utredningar och hur professionella ser på ungdomars behov av skydd ur ett könsperspektiv.

Bergenheim (1994) har i sin doktorsavhandling gått igenom journaler avseende åren 1930-1960 med fokus på hur barns sexualitet beskrivits. Hon har undersökt journaler nedtecknade

på Mellansjö skolhem och barnbyn Skå under nämnda tidsperiod. Båda var institutioner dit svårt störda barn fick komma utan sina föräldrar för att få behandling. Barnen kom till vårdinrättningarna på initiativ från föräldrar men även från läkare eller barnavårdsnämnd.

Flickor beskrivs i journaler från Mellansjö skolhem som *initiativtagare, aktiva* och de som *lockar pojkarna till att delta i sexuella lekar*. Flickorna beskrivs alltså som mer sexuellt drivna än pojkarna. Det står att de hänger sig på och lockar pojkarna att följa med dem ut i skogen, att det är flickorna som tar initiativ (s. 242). Synen på deltagande i sexuella lekar skiljer sig i journaltexterna, det bedöms som allvarligare att flickor deltar än att pojkar gör det.

Pojkarna beskrivs som *offer* för flickornas sexdrift. Då ska man betänka att de placerade pojkarna på skolhemmet ännu inte uppnått tonåren eftersom man inte ville ha pubertetsproblem på institutionen och att flickorna var flera år yngre.

Av journalerna framgår även att modern var en central person. På sidan 288 refereras till en journalanteckning från barnbyn Skå: *“Det var tydligt att man vid rådgivningen frågade modern, för det var vanligen med modern som samtalen fördes”* (citerat ur en journal från Stockholms stads rådgivningsbyrå). I journaltexten läggs alltså barnansvaret på modern, inte på fadern. Anledningen till att modern står i fokus är att man på Skå var inspirerad av Freud och hans teorier om moderns stora betydelse i barns liv. Gick det dåligt för ett barn las skulden på modern, gick det bra så var det moderns förtjänst.

Olsson (2000) studerade journaler på ett HVB-hem i syfte att se hur barnen beskrevs av behandlare. Han fann bland annat att mammors besök är mer negativt beskrivna än pappors besök (s. 30). Författarens reflektion är: *”Mammans besök verkar vara viktiga och dessa tycks skärskådas med kritisk blick”* (s. 31). Han noterar att det är skillnad då papporna besöker barnen. Av journalerna framgår att det då mest verkar vara trevliga tillställningar men där Olsson uppmärksammar att pappan nästan förefaller försvinna i mängden eftersom hans besök inte alltid omnämns i barnets journal. Däremot kan det förekomma att faderns besök omnämns i andra barns journaler.

När behandlare på en ungdomsinstitution intervjuades fann forskarna Claezon & Hilte (2005) att de upplevde arbetet med flickor svårare än arbete med pojkar. Flickorna beskrevs som

manipulativa och *intrigerande* medan pojkarna upplevdes *okomplicerade* och *raka* i sin kommunikation. De kvinnliga behandlarna tog även mer ansvar för omsorg på institutionerna medan de manliga behandlarna istället tog ansvar för t.ex. aktivitet och praktiska saker utanför ungdomshemmet.

Den svenska forskaren Kullberg (2005) gjorde en studie inom socialtjänsten i Sverige där socialarbetare fick bedöma behov av biståndsinsats beroende på om det var en man eller en kvinna som var föremål för hjälpinsatsen. Socialarbetarna utgick från en vinjett med likartad problembild och fick besvara frågor hur de tänkte sig att utforma stödet om det var en ensamstående far med förskolebarn eller om det var en ensamstående mor i motsvarande situation som var hjälpbehövande.

Resultatet visade att socialarbetarna förväntade sig att mödrar tar större ansvar för sådant som har med sociala relationer att göra ("*clients social relationship*"), omsorg om hem och familj. De erbjöds även insatser i större omfattning än fäderna i form av kontaktpersoner, hjälp att arbeta med relationer, hjälp att utvidga glesa nätverk osv. De bekymmer fäder hade överlag och deras psykiska hälsa bedömdes allvarligare än mödrarnas men de erbjöds ändå mindre insatser från samhället. En reflektion Kullberg gör är att det inte är så vanligt i vårt land att ensamstående fäder lever själva med förskolebarn och att socialarbetare därför har ringa erfarenhet av att arbeta med denna målgrupp. Resultatet visade att insatserna följde könsstereotypa mönster.

Studien publicerades i bl.a. Storbritannien och man tänker att resultaten är generaliserbara då man inte heller där har så många fäder som lever ensamma med barn under skolåldern och att socialarbetare inte har så stor kunskap om och erfarenhet av att arbeta med denna grupp där heller.

Kullberg hänvisar även till studier (Mc Collum and Russell 1992, Munro 1998 i Kullberg s. 374, 2005) som visat att socialarbetare kopplar ihop kvinnors hjälpbehov med ansvar för barn och familj men att de inte gör det i samma utsträckning för män som söker hjälp. Den slutsatsen drog jag själv (Claezon, 2008) i den enkätstudie jag gjorde 2008 på BUP. Flera av de socionomer som deltog i studien upplevde att de förväntade sig ett större ansvar av kvinnan vad gäller omsorg om hem och barn.

Claezon (2008) fann i sin studie där LVU-utredningar studerades utifrån könsperspektiv att flickor och pojkars sexualitet beskrivs olika i utredningarna. Pojkar förefaller i texterna som att de *drabbas* medan flickor beskrivs som *aktiva* och *handlingskraftiga*. Det står exempelvis: ”Medan tjejer görs ansvariga för både egna tillkortakommanden och föräldrars, görs killar *passiva, de hamnar i/råkar in i bekymmer, bråk, konflikter etc.*” (s. 200).

I en annan studie fick socialarbetare i Helsingfors stad ta del av två 14-åringars identiska livssituation, i ena fallet var det en flicka och i det andra fallet en pojke. Syftet var att se om det fanns skillnader i hur socialarbetarna bedömde ungdomarnas behov av skydd och hjälp. Resultatet visade att socialarbetarnas oro var större för flickan än för pojken. I flickans fall poängterades familjen och dynamiken i denna som huvudorsak till problemet, medan det i pojkens fall hänfördes till hans eget beteende. Vad gäller hur hjälpbehovet skulle utformas så övervägdes placering av något slag för flickan, men i pojkens fall ville man avvakta, inte gå för fort fram innan beslut om insats fattades. Slutsatsen som drogs i undersökningen var att pojkar bedöms utifrån det de gör, sina handlingar, men att flickor granskas genom sådant som ligger utanför deras eget område att råda över (Hellman 2009).

3. TEORI

I detta kapitel har jag bl.a. valt att titta närmare på hur vi människor konstruerar bilder av hur vi ser på världen.

Sociala konstruktioner och kön

Burr (2003) menar att om man väljer att anlägga ett socialkonstruktionistiskt betraktelsesätt så betyder det att man kritiskt måste granska allt som man kan ta för givet när vi försöker oss på att förstå vår omvärld (s. 2). Hon fortsätter: ”*Social constructionism cautions us to be ever suspicious of our assumptions about how the world appears to be*” (s. 3). I en socialkonstruktionistisk värld finns det alltså inget som heter objektiva fakta utan allting handlar om från vilket perspektiv man tittar på det man avser att studera (s. 6).

Den första sociala konstruktionen barn lär sig är kön (Lennéer-Axelson 2011). Om man föds till flicka kan man tänka att man föds till att tillhöra det andra könet. Att födas till att tillhöra det andra könet indikerar att det fanns något annat först. Om detta reflekterade Simone de

Beauvoir (1949) redan för drygt 70 år sedan i sin omfångsrika bok *”Det andra könet”* där hon bland annat funderade över könsrollernas betydelse för pojkar och flickor och att det samhälle vi lever i skapar manligt och kvinnligt, det är inte människobarnet givet vid födelsen. Claezon (2008) menar att sättet vi talar på och skriver om kön när vi arbetar inom olika vårddyrken får stor betydelse för hur vi rent konkret bemöter de familjer vi kommer i kontakt med. Detta synsätt delas av Skårderud (i Aaselestad, 1997) som menar att det språkbruk vi väljer när vi talar eller skriver ändå pekar i en riktning som säger något om hur vi professionella ser på människan vi är satt att hjälpa i vår yrkesvardag (s. 11).

Inom könsforskningen råder olika och starka åsikter om huruvida man ska använda begreppet kön eller genus när man studerar ämnet. I min uppsats väljer jag att använda genus för att tydliggöra att jag inte tänker kring det biologiska kön vi fötts till utan mer det vi skapat i historien och i vår samtid, det sociala könet. Hedlin (2010) skriver att ursprunget till genusforskningen var just upptäckten att mannen var *normen* för vad en människa var inom den då befintliga forskningen (s. 23). Hon menar att med ordet genus avses de bilder vi i samhället skapat om vad kvinnor och män gör och vad som är kvinnligt och manligt (s. 4).

Genusbegreppet är som nämnts livligt omdebatterat. Professorn i kvinnohistoria Hirdman (2002) talar om att genus kan förstås som föränderliga tankefigurer, att begreppen *män* och *kvinnor* ska ses som abstraktioner vilka ger upphov till och/eller skapar föreställningar och sociala praktiker (s. 212). Elvin-Nowak & Thomasson (2003) resonerar på liknande sätt kring att kön är socialt konstruerat och något som görs och inte är en gång för alla givet oss. De menar att görandet startar redan när barnet föds och att det största intresset då kretsar kring vilket kön barnet har. Beroende av om det är en flicka eller pojke som kommit till världen så startar den sociala kategoriseringen då. Jag tänker att det kanske startar redan vid graviditetens konstaterande då önskan om ett barn av flick- eller pojkkön styr förväntningar både hos de blivande föräldrarna men även i omgivningen. Man talar t.ex. om flick- eller pojkmage beroende på hur graviditetskilona har placerat sig på den blivande modern.

Elvin-Nowak & Thomasson skriver: *”Man kan säga att alla människor ingår i en lång feminiseringsprocess respektive en maskuliniseringsprocess, skapad inom ramarna för mänskliga relationer, avsedd att passa här och nu i det samhälle och i den tid där livet ska levas”* (s. 25). Även Hirdman talar om att kön är något som *”görs”*. Hon skriver: *”Jag föreslår att vi med genus sätter namn på den alltmer komplicerade kunskap vi har om*

'manligt' och 'kvinnligt', vår allt större förståelse av hur manligt och kvinnligt 'görs'' (s. 212). Könforskaren Helena Johansson (2006) betonar att man i det sociala arbetets praktik inte kan bortse från det rent biologiska men att det som ska vara i fokus är hur kön konstrueras, vilka egenskaper kropparna tillskrivs och framförallt, vad det får för konsekvenser (s. 52). En annan forskare, Connell (2002) menar att det är det som sker mellan människor som ska vara i fokus när man talar om genus och att: "*Genus handlar framför allt om de sociala relationer inom vilka individer och grupper agerar*" (s. 20).

Hedlin (2010) konstaterar ifrån skolans värld att det självklart är så att det finns biologiska skillnader och olikheter mellan pojkar och flickor. En fråga hon ställer sig är dock hur dessa skillnader påverkar läraren mer konkret i hans/hennes arbete med elever när de befinner sig i skolan (s. 27). Jag tycker det är en adekvat frågeställning och en reflektion jag gör när jag läser är hur socionomer på BUP hanterar samma fråga i sitt arbete med pojkar/flickor och kvinnor/män i sitt dagliga arbete i mötet med familjer.

Text- och diskursanalys

Bryman (2007) och Ripley (2007) resonerar båda men var för sig om att i en textanalys ska inte bara den faktiska texten och hur språket används vara i fokus, utan det är minst lika viktigt att försöka hitta det som döljer sig bakom det som beskrivs, det som inte sägs. Vad har den som skrivit haft för avsikt eller tanke när hon skrivit? Det är den som håller i pennan som väljer vad som ska nedtecknas, hur det ska beskrivas och vad som ska väljas bort. De menar att det som inte uttalas men som ligger latent i texten är väl så intressant att reflektera över om man väljer att göra en diskursanalytisk studie. Bergström & Boréus (2005) talar om "*det underförstådda*" i en textmassa och menar att alla texter förutsätter eller hänvisar till någon typ av bakgrundsinformation som inte uttalas men som ändå finns i texten du läser. De talar om sådant man som läsare kan gissa eller lista sig till via logik och sådant som man måste känna till sammanhanget för att kunna förstå. Det kan även vara sådan information som tycks så självklar att man inte ens behöver förmedla den till den potentielle läsaren (s. 118-119).

Jag har valt att göra en diskursanalys för att försöka förstå vad det skrivna materialet berättar och implicerar. Diskurs är ett svårfångat begrepp och enligt min mening även svårt att förstå och bryta ned i vad det egentligen betyder. Jag väljer därför att återge och citera vad andra sagt.

Sahlin (i Börjesson, 2010) beskriver diskursanalys så här: ”*Diskursanalysen gör det möjligt att se det märkvärdiga i något som framstår som naturligt. Ingen text kan uttrycka allt utan vilar på en rad outtalade förutsättningar, men i en diskursanalys läser man inte texterna för att undersöka vad författaren vill säga, utan man granskar dem för att undersöka vad de underförstår, omöjliggör respektive implicerar*” (s. 23). Det Sahlin beskriver är ett grannlaga arbete som kräver många genomläsningar och vridande och vändande av materialet innan mönster kan skönjas och förstås.

Börjesson (2010), menar att när man avser att fördjupa sig i begreppen diskurser och sociala konstruktioner så måste man fundera över det som sägs, hur det uttrycks och hur man annars kunde sagt det annorlunda (s. 21). Vem eller vad bestämmer hur man talar om saker och ting och varför i ett samhälle? Exempel som jag förstår det kan vara diskussioner som förs inom miljöområdet eller på vilket sätt barn ska fostras i vårt samhälle (t.ex. curlingdebatten) Winther Jørgensen & Philips (2000) menar att det sätt vi använder språket på ”...*inte neutralt avspeglar vår omvärld, våra identiteter och sociala relationer utan spelar en aktiv roll i skapandet och förändringen av dem*” (s 7).

Detta för mina tankar till något jag hörde berättas som ett avskräckande exempel när jag började min socialarbetargärning för 20-talet år sedan. I en socialtjänstjournal från 1970-talet stod det ungefär så här: *Modern var hårt sminkad och bar vid besöket på socialkontoret en uppseendeväckande kort kjol*. En dylik notering tror jag inte varit möjlig att göra i dag utan att stöta på kraftiga reaktioner. Enligt mitt sätt att se speglade det både journalförarens egen subjektiva betraktelse men även den diskurs som gällde inom socialtjänsten och i samhället i övrigt för hur mödrar förväntades se ut och klä sig vid tiden för nedtecknandet.

Börjesson (2010) menar att konsten för forskaren med en diskursanalytisk ansats är att hon måste göra något av och med det material hon samlat in, det står inte för sig själv. Han beskriver det som att forskaren måste ge perspektiv på det material hon studerar och sätta in det i en kontext som blir begriplig. Börjesson hävdar att när man gör analyser av texter finns alltid två komponenter med. Det som de facto står i texten som studeras och hur forskaren tolkar det skrivna. Han betonar även den viktiga frågan, analysen av vilka maktrelationer som finns explicita eller implicita när en professionell aktör och en patient möts. Det sista är viktigt att ha i åtanke när man läser journaltext anser jag. Det är den professionelle som äger rätten att nedteckna patientens historia som hon uppfattar den. Det kan alltså inte ses som en

absolut sanning utan snarare som en betraktelse, en liten del av en slags nulägesrapportering av hur den som skrivit uppfattat verkligheten just då.

Montgomery Hunter (1991) menar att den medicinska journalens syfte är att den ska läsas av de professionella som är involverade i patientens vård, inte av patienten själv. Den psykosociala utredningen är inte heller tänkt att delges den det berör i sin helhet. Utredningens resultat delges i normalfallet endast de berörda muntligt men inte i skriftlig form. Undantag är om svar förväntas av en inremitterande instans. I dag måste man dock förhålla sig till det skrivna på ett annat sätt tänker jag, då patienter kan ta del av sin journal via nätet och vikten av hur en journal författas är av ännu större betydelse än tidigare. Skårderud (i Aasestad 1997) tar upp den etiska aspekten av journalföring. Han menar att de ord och begrepp vi använder i vår yrkesvardag styr hur vi faktiskt gör. Den bild vi tecknar av en människa i en journal är subjektiv och måste hanteras varsamt och med stor respekt. Jag delar hans uppfattning.

Syftet med en journal är att den ska användas och inte förvaras utan att någon bryr sig om vad som står i den. Tanken är ju att den kunskap som finns ska användas av professionella med intentionen att det ska bli så bra som möjligt för den journalen handlar om. Det som journalskrivaren nedtecknar återspeglar dock våra könade normer. Dessa styr i sin tur hur vi människor gör, och talar om hur vi gör. I en förlängning styr de även hur vi i vår roll som terapeuter förhåller oss till dem vi möter och hur vi lägger upp vårt behandlingsarbete.

4. METOD

Vad är en psykosocial utredning?

För att läsaren ska förstå vad en psykosocial utredning är och handlar om så kommer här en beskrivning.

Arbetet på BUP kan beskrivas som en pall som vilar på tre ben: Det medicinska, det psykologiska och det psykosociala. Mellan pallens ben går det stag som gör pallen stabil och förbinder de olika synsätten till en helhet. En psykosocial utredning utförs av socionomer och omfattar ett gediget frågebatteri där tanken är att socionomen med hjälp av föräldrarna ska få en så fyllig bild som möjligt av hur ett barns liv sett ut. Utredningsförfarandet kan ses som en

process som startar vid första intervjutillfället och sedan fortsätter. Utredningen omfattar kännedom om föräldrarnas bakgrund där man i ett tregenerationers perspektiv talar om hur deras barndom och erfarenheter av att leva i sin ursprungsfamilj ser ut. Man talar om familjemönster, kontakt med släkt, nätverk osv. Föräldrarnas historia och barnets levnads-historia med start i graviditeten diskuteras i dialog med socionomen. Utredningsförfarandet kan ta allt från två till sex samtal beroende på i vilken omfattning föräldrarna kan bidra med information om barnet i samtalet. En del föräldrar har svårt för att minnas, andra har ringa erfarenhet av att reflektera tillsammans med någon utanför familjen, några kanske inte vill säga så mycket av rädsla för hur det de säger kan komma att användas av t.ex. socialtjänsten. Utöver intervjun inhämtas material i form av journaler från förlossning, BVC, skolhälsovård, skola och barn- och ungdomsmedicinsk mottagning.

Alla barn som besöker BUP blir inte föremål för en psykosocial utredning. Det är ju en mycket gedigen, omfattande och tidskrävande insats som ska utföras och sedan dokumenteras i barnets journal. En fördjupad utredning av detta slag görs när man vill få en större förståelse för de svårigheter barnet uppvisar. Samma symptom kan ju ha olika bakgrund och historia i en människas liv och behöver då olika hjälpinsatser och/eller behandling. Det är min erfarenhet att socionomen i möjligaste mån försöker använda de ord som föräldrarna själva använt i intervjun när den psykosociala utredningen sammanställs. En del väljer dock att sammanfatta sin utredning kort med egna ord och slutsatser. Jag vet inte om de socionom-kollegor som medverkat i denna uppsats hanterar material de fått tillgång till på samma sätt som jag själv blivit lärd. Parallellt med socionomens utredningsarbete gör en psykolog en utredning där bl.a. testning av barnet kan ingå, t.ex. begåvnings-test. Om det bedöms nödvändigt involveras även barnpsykiater för en medicinsk bedömning, i annat fall kan det ske konsultativt via behandlingskonferens. Ibland görs en psykosocial utredning på uppdrag från socialtjänst där det kan vara en specifik frågeställning som behöver besvaras. Om socialtjänsten remitterat är BUP skyldig att skriva remissvar.

Jag tycker att en heltäckande psykosocial utredning förutsätter att socionomen har god kunskap bl.a. inom området utvecklingspsykologi och är tränad i att se barnet i sitt sammanhang. Detta för att man ska kunna göra fördjupningar i frågebatteriet utifrån specifik frågeställning eller problematik hos just det här barnet. Det är viktigt att utredningen är

allsidig, att såväl styrkor som svårigheter belyses, och att salutogena faktorer utforskats för att en så hel bild som möjligt ska ges av det barn som varit föremål för utredningen.

De studerade utredningarna:

Journaltexterna som använts i studien är skrivna av sex socionomer från tre BUP-mottagningar, två socionomer från varje mottagning. Varje mottagning har bidragit med två pojkutredningar och två flickutredningar. Tre socionomer har handlagt tre av de totalt fyra ärenden som studerats och en socionom har handlagt ett ärende vardera på respektive enhet. Det innebär alltså att nio utredningar har gjorts av tre socionomer och tre socionomer har skrivit en utredning vardera.

På mottagning 1 skrev socionomerna totalt tretton sidor text i flickutredningar och femton sidor text i pojkutredningar. På mottagning 2 skriver socionomerna totalt sju sidor i flickutredningar och nio sidor i pojkutredningar. På mottagning 3 skriver socionomerna totalt sex sidor i flickutredningar och åtta sidor i pojkutredningar. Samtliga mottagningar skriver i snitt två sidor mer text på pojkar än flickor. Den kortaste utredningen är på två sidor (flicka) och den längsta är på åtta sidor (pojke).

Totalt antal sidor/ord i utredningarna	
Flickor	Pojkar
26 sidor	32 sidor
9212 ord	10930 ord

De psykosociala utredningarna är gjorda mellan åren 2009 och 2011. Barnen är födda mellan 1993 och 2005. När utredningarna avslutades var flickorna i åldrarna 9-16½ år och pojkarna var i åldrarna 5½-17 år.

I *flickutredningarna* deltog modern i sex av sex utredningar och fadern i fyra av sex utredningar. Modern deltog vid trettio två utredande besök och fadern vid tolv. Orsak till att fäderna inte deltagit kan vara att de inte har någon kontakt med barnen. Anledning till att en psykosocial utredning startats om det är en flicka är självdestruktivitet och/eller depression och/eller misstanke om brott. Flickor och deras familjer erbjuds efter avslutad utredning insatser i form av barn- och föräldraterapi/samtal och i ett fall remiss för vidare utredning av

eventuell neuropsykiatrisk problematik. Flickorna kom i två fall från en sammanlevande familj och i fyra fall var familjen separerad.

I *pojktredningarna* deltog modern i fem av sex utredningar och fadern i fyra av sex utredningar. Modern deltog vid tjugosex utredande besök och fadern vid nitton. Anledning till att ett föräldrapar inte deltog var att barnet var placerat utom hemmet. I materialet ingår däremot familjehemsföräldrarna där båda parter deltagit.

Anledning till att en psykosocial utredning startas om det är en pojke är utagerande-problematik och/eller nedstämdhet. Pojkar och deras familjer erbjuds efter avslutad utredning insatser i form av slutenvård, alternativ skolform, läkarbesök, neuropsykiatrisk remiss, barnterapi och föräldrastöd samt i ett fall inget behov av fortsatt BUP-insats. Pojkarna kom i tre fall från en sammanlevande familj och i tre fall var familjen separerad.

Av totalt tolv studerade psykosociala utredningar så deltog mödrar i elva och fäder i åtta. Totalt deltog mödrar i femtioåtta besök och fäder i trettioen. I fem av tolv utredningar uppges att det finns psykisk ohälsa på något sätt i familjen och/eller i släkten. I tre av tolv utredningar beskrivs allvarliga relationsproblem mellan föräldrarna.

I hela materialet kom sju av barnen från separerade familjer och fem från hela familjer. Ett av barnen från en separerad familj bodde i familjehem, ett barn levde ensam med sin far och resterande hade sitt huvudsakliga boende hos sin mor och träffade fadern regelbundet eller sporadiskt vid umgänge. Ingen av barnen hade växelvis boende i den meningen att de bodde halva tiden var hos sina föräldrar.

Urval och avgränsningar

Arbetet inleddes med att jag började gå igenom journalsystemet Medior i det upptagningsområde jag valt att studera i syfte att finna psykosociala utredningar gjorda år 2010. Jag fann fyra utredningar avseende flickor och sju avseende pojkar. Det var en liten besvikelse då jag initialt tänkt mig ett tjugotal utredningar att studera. Jag fortsatte att läsa igenom dessa i syfte att hitta beskrivningar som skiljer sig beroende på kön och om jag kan urskilja mönster.

Jag funderar ett steg till och kommer fram till att jag vill ha lika många utredningar avseende flickor som pojkar i min studie varför jag får vidga mitt sökbegrepp. Jag söker nu efter ytterligare tre flickor och måste leta efter utredningar gjorda åren 2009 och 2011. Jag

återupptog därför arbetet att leta i journaler men efter idogt letande lyckas jag bara hitta en utredning ytterligare som handlade om en flicka. Det material jag nu har till mitt förfogande är fem flickutredningar och sju avseende pojkar.

Framåt sommaren har jag nästan gett upp hoppet om att hitta en flickutredning till, men plötsligt så får jag tips om att det finns en ny utredning att studera.

I den kvantitativa delen av studien har jag använt mig av ett styrt urval. Jag valde medvetet ut två pojk- och två flickutredningar från tre olika barn- och ungdomspsykiatriska mottagningar. Jag letade initialt efter utredningar som var gjorda åren 2010 och 2011. Då jag inte hittade tillräckligt många utredningar som fyllde detta kriterium så deltar även en utredning gjord 2009. Det fanns fler utredningar från 2010 och 2011 avseende pojkar men då jag endast hittade sex stycken utredningar som handlade om flickor så fick det bli max tolv utredningar. När jag valde vilka pojkutredningar som skulle få vara med i studien sorterade jag bort sådana som var gjorda av andra yrkeskategori än socionomer t.ex. sjuksköterskor, psykologer, ptp-psykologer¹ och socionomstudenter samt försökte hitta utredningar där barnen var födda samma år om det var möjligt. Ett annat kriterie var att utredningarna skulle ha skrivits av så många olika socionomer som möjligt.

I två utredningar saknades förslag på insats efter att utredningen avslutats. Då det var information som jag bedömde vara av största vikt för min studie så gick jag in i respektive barns journal och fann att beslut om insats fattats på behandlingskonferens i nära anslutning till att utredningen sammanställts. Jag valde då att använda den informationen då det annars varit svårt att jämföra resultaten. I mitt arbete använder jag för enkelhetens skull begreppet barn konsekvent och avser då alla under 18 år även om det varit mer rättvisande att skilja på barn och ungdomar.

Av de ord som framkom under den kvantitativa analysen har jag subjektivt valt ut ett antal att arbeta vidare med i den kvalitativa delen. Urvalet har skett utifrån vilken relevans jag tycker de olika orden haft när jag läst utredningarna.

En ytterligare avgränsning är att det inte görs några resultatjämförelser mellan de olika mottagningarna, då jag bedömde att urvalet var för litet för att detta skulle vara intressant.

¹ **Ptp:** Praktisk tjänstgöring för psykologer

Arbetsgång - Hur jag gick tillväga med mitt material

Först skrev jag ut kopior av de aktuella journalerna i papper och avidentifierade materialet. Därefter skannade jag papperskopiorna elektroniskt för att de lättare skulle kunna bearbetas i den fortsatta forskningsprocessen. Jag bestämde mig för att ta anlita en IT-konsult då jag ville ha hjälp att se hur många ord en pojk- respektive flickutredning innehöll och vilka ord som förekom mer eller mindre i de olika utredningarna. Därefter ville jag ordna orden i ordklasser för att kunna se vilka ord som förekom och om det skilde sig åt. Konsulten hjälpte mig sedan att via dataprogram sortera/systematisera mitt material. Dataprogrammet hjälpte mig även att räkna ut procentsatser på hur användningen av respektive ord fördelade sig mellan flick- och pojkutredningarna.

Tekniska detaljer

De avidentifierade psykosociala utredningarna lästes in med OCR (Optical Character Recognition). Programmet heter *Free OCR*. Resultatet delades upp ord för ord med ett Visual Basic program och lagrades i en databas (MS Access), varje ord märkt med om det kom från en flick- resp. pojkutredning. Totalt lästes 9212 ord från flickutredningar och 10930 ord från pojkutredningar in. Från Internet, <http://www.dssso.se/> hämtades sedan en ordlista i textformat. DSSO är en svensk ordlista som ursprungligen skapades av en man vid namn Tom Westerberg. Genom kollektiva insatser har ordlistan sedan byggts ut av dem som använt ordlistan till att nu även omfatta bland annat ordklass och böjningsformer.

Ordlistan innehåller 75 000 ord i grundform. Om man räknar alla böjningsformer finns totalt 400 000 olika ord medtagna i ordlistan. Observera att jag använde ordlistan i juni månad 2011 dvs. innan smart-phone spelet Wordfeud introducerades. Därmed påverkades alltså inte undersökningen av de kvalitetsbrister i DSSO som uppstod framåt hösten på grund av att en del människor medvetet lade in konstiga ord för att kunna vinna i spelet. Ordlistan bearbetades och lästes sedan in i en databas med hjälp av ett Visual Basic program. Samtliga ord från utredningarna fanns sedan tidigare inlästa i en tabell i samma databas.

Med all grunddata på plats kunde nu själva analysen ta vid. En viktig aspekt var som nämnts, att räkna hur ofta ett visst ord förekom. Ett problem som måste hanteras vid en automatisk analys är att ett och samma ord kan förekomma i många olika böjningar, Tack vare att DSSO

kopplar de olika former ett ord kan förekomma i till ordets grundform, så gick det att komma runt problemet. Oavsett böjningsform på de ord som förekom i utredningarna kunde man genom kopplingen summera utifrån ordets grundform.

Med hjälp av databasfrågor skapades ett mellanresultat som bestod av en lång lista med ord i grundform och värden som visade hur ofta detta ord (oavsett böjningsform) förekom i pojks- respektive flickutredningar. Det var också möjligt att sortera de olika orden utifrån om de var adjektiv, verb etc. med hjälp av meta-data som ingår i DSSO-informationen.

Analys

Totalt fann jag 4662 unika ord. För att få ett hanterbart material och för att förenkla analysen valde jag bort alla ord som förekom färre än fem gånger. Efter denna filtrering återstod totalt 582 ord. En motsvarande analys gjordes även av alla ordpar, dvs. alla ord som stått bredvid varandra exempelvis *har varit*. Denna analys gav dock inget resultat av intresse, varför det delresultatet lämnades därhän i det fortsatta arbetet.

Det återstående urvalet analyserades och lästes igenom igen för att hitta ord som jag bedömde vara av relevans för undersökningen. Ord som finns i mallen för psykosocial utredning t.ex. samspel, interaktion osv. sorteras däremot bort. Jag funderar över och försöker se om det finns mönster att urskilja. Finns det ord som oftare används om flickor än om pojkar? I så fall vilka och hur kan man tänka kring de ord som används om respektive kön? Finns det ord som är könsneutrala dvs. används lika ofta oberoende av kön i utredningarna?

Tänkbara felkällor

I Bryman (2007) förs en diskussion i forskarvärlden om vilka begrepp som kvalitativa forskare kan använda som alternativ till reliabilitet och validitet. De begrepp som diskuteras är trovärdighet och äkthet. Anledningen till debatten är att forskare vänder sig mot att det inte bara finns ett sätt att förstå sig på och beskriva en social verklighet. De hävdar att det finns så otroligt många olika perspektiv att anlägga för att förstå världen. Då min ansats i detta arbete varit både kvantitativ och kvalitativ så väljer jag att använda reliabilitet och validitet.

Jag anser att mitt material kan betecknas ha en relativt hög grad av generaliserbarhet då det finns flera närliggande studier som dragit liknande slutsatser som jag gjort i mitt arbete (Claezon 2008, Claezon & Hilte 2005).

Vad gäller graden av reliabilitet så bedöms även den hög då jag noggrant redogjort för mitt tillvägagångssätt varför studien bör vara möjlig att reprisera av andra forskare.

Validiteten, att jag mätt det jag avsett att mäta gällande den kvantitativa delen är således även den hög medan den kvalitativa delen är svårare att uttala sig om. De ord jag valt att fokusera är ju subjektivt utvalda och diskussion kan säkert föras på vilka grunder jag gjort mitt urval och varför. Andra forskare kan förmodligen dra andra slutsatser än dem jag gjort.

Underlaget är litet samtidigt som jag tänker att det bör ha samma tyngd som om jag intervjuat 12 personer då jag i mitt arbete likställer ord med tal. Andra felkällor kan vara att en socionom kan ha använt ett ord frekvent i en och samma utredning, antalet socionomer som gjort utredningarna är få och några av dem har skrivit flera utredningar vilket kan ses som en brist. Jag har inte funnit studier som koncentrerat sig på exakt det forskningsområde jag valt att studera. Jag har istället fått titta på studier inom närliggande områden.

En felkälla kan vara att journalkopiorna är scannade från papperskopior. Det innebär att vissa ord kan ha blivit felinlästa. Det borde i så fall rimligen drabba flick- och pojkutredningar i samma utsträckning. T.ex. förekom ordet modem enligt OCR-inläsningen ett flertal gånger. Det troliga är dock att det är modern som avses. Denna typ av fel hade kunnat undvikas om journalmaterialet istället hade erhållits i elektronisk form t.ex. Word eller motsvarande och inte i papperskopior.

Teoretisk anknytning

Under hösten börjar jag titta på olika teoretiska utgångspunkter för mitt arbete samt undersöka tidigare forskning inom området. Jag startar med att fördjupa mig i litteratur som behandlar ämnet textanalys, diskursanalys, sociala konstruktioner och kön/genusperspektiv då min ingång i detta arbete är att jag tänker mig att vi människor gör kön, att det är föränderligt över tid och beroende av det samhälle vi lever i. Därefter fortsatte arbetet att systematisera och kategorisera materialet.

Etik

I min studie har jag beaktat de Forskningsetiska principer som råder inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning utgivna av Vetenskapsrådet.

För att uppfylla *informationskravet* kontaktade jag verksamhetschefen på det sjukhus där jag ville göra min studie och beskrev på vilket sätt jag planerade att gå tillväga samt bad om tillstånd.

För att leva upp till *konfidentialitetskravet*, (att den enskilde inte ska kunna identifieras i forskningsmaterialet) så är journalmaterial jag använder mig av aidentifierat. Jag har strukit namn, personnummer, bostadsort, skolor, föräldrar, syskon, behandlare och var mottagningarna är belägna. Materialet är endast kodat pojke, flicka och födelseår. Handlingarna förvaras i ett låst arkivskåp. Efter att studien avslutats kommer forskningsmaterialet att förstöras.

Etiska överväganden har gjorts fortlöpande under hela forskningsarbetet och har bland annat utmynnat i att jag valt att endast redovisa barnens åldrar i *klump* och orsakerna till att familjerna sökte BUP redovisas i generella diagnosgrupper. Detta gäller även förslag på behandlingsinsatser. När jag använder mig av citat har även de ändrats en smula för att försvåra identifiering av dem som medverkat i studien. Jag har även valt att inte bilägga det brev jag skrev till verksamhetschefen med ansökan om tillstånd att starta för att inte röja på vilket sjukhus studien bedrivits.

5. RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel granskar jag utredningstexterna både kvantitativt och kvalitativt. Först presenteras resultatet av den kvantitativa analysen. Förekomsten av olika ord redogörs i form av tabeller och siffror. Därefter följer en kvalitativ analys av hur barnen och föräldrarna beskrivs. Slutligen tittar vi också på hur de insatser barn erbjuds efter avslutad utredning skiljer sig åt beroende på kön.

Mitt fokus är här hur barn och föräldrar beskrivs i utredningarna och hur det speglar tankemönster av kön. Det är alltså inte barnen och föräldrarna i sig som är intressanta utan hur socionomerna beskriver flickor och pojkar, mödrar och fäder i texten.

Ordförekomst

Nedan följer en redovisning av hur utvalda ord skiljer sig mellan flick- och pojkutredningar. Hur ska man läsa tabellerna? När t.ex. ordet aktiv markeras som 73 % i pojkspalten betyder det att av det totala antalet förekomster så återfinns det i 73 % av fallen i en pojkutredning och i 27 % i en flickutredning.

Resultatet åskådliggörs i fyra olika tabeller utgående från ordklasser enligt nedan:

- ADJEKTIV - beskriver sakers tillstånd, hur något är eller uppfattas.
- VERB - uttrycker handlingar, skeenden, processer och tillstånd.
- SUBSTANTIV - betecknar konkreta och abstrakta ting och abstrakta begrepp.
- DEPONENS - är verb som är passiva men har en aktiv funktion.

Tabell 1 Förekomst av adjektiv

Adjektiv			
Flickor		Pojkar	
Andel	Ord i grundform	Ord i grundform	Andel
100 %	Sexuell		
		Våldsam	100 %
		Osäker	100 %
86 %	Utsatt		
		Duktig	86 %
80 %	Ledsen		
		Jobbig	80 %
		Tydlig	75 %
		Aktiv	73 %
		Rädd	73 %
		Viktig	71 %
67 %	Påfrestande		
		Trött	67 %
67 %	Regelbunden		
64 %	Rolig		
		Olik	64 %
		Arg	64 %
		Svår	64 %

Adjektiv			
Flickor		Pojkar	
Andel	Ord i grundform	Ord i grundform	Andel
		Dålig	63 %
		Positiv	62 %
		Glad	62 %
Könsneutrala adjektiv			
60 %	Nöjd		40 %
40 %	Allvarlig		60 %
43 %	Känslig		57 %
43 %	Lugn		57 %
44 %	Orolig		56 %
44 %	Social		56 %
49 %	Bra		51 %
50 %	Frisk		50 %

Tabell 2 Förekomst av verb

Verb			
Flickor		Pojkar	
Andel	Ord i grundform	Ord i grundform	Andel
		Reagera	100 %
		Bygga	100 %
		Undvika	90 %
		Uttrycka	86 %
		Agera	83 %
		Försöka	83 %
		Klättra	83 %
83 %	Utsätta		
80 %	Cykla		
		Påverka	80 %
		Planera	80 %
		Begära	79 %
		Sova	79 %
		Spela	78 %

Verb			
Flickor		Pojkar	
Andel	Ord i grundform	Ord i grundform	Andel
		Stödja	75 %
		Ta	71 %
		Kunna	71 %
		Somna	70 %
		Behöva	68 %
		Välja	67 %
		Leka	67 %
67 %	Gråta		
67 %	Skriva		
		Fungera	65 %
		Beskriva	65 %
		Känna	63 %
		Utveckla	62 %
		Förstå	62 %
62 %	Ansvar		
62 %	Lära		
		Göra	61 %
Könsneutrala verb			
40 %		Klara	60 %
40 %		Ska	60 %
60 %		Skrika	40 %
43 %		Bråka	57 %
43 %		Vilja	57 %
43 %		Vara	57 %
50 %		Springa	50 %
50 %		Visa	50 %
50 %		Hjälpa	50 %
50 %		Prata	50 %

Tabell 3 Förekomst av substantiv

Substantiv			
Flickor		Pojkar	
Andel	Ord i grundform	Ord i grundform	Andel
		Aktivitet	100 %
		Regel	100 %
88 %	Umgänge		
80 %	Morförälder		
		Utbrott	80 %
		Farförälder	80 %
		Oro	78 %
		Stöd	75 %
		Intresse	71 %
70 %	Relation		
		Stress	69 %
		Fotboll	67 %
		Behov	62 %
62 %	Mor		
62 %	Ansvar		
62 %	Fritid		
Könsneutrala substantiv			
40 %	Humör		60 %
40 %	Förälder		60 %
45 %	Vilja		55 %
47 %	Problem		53 %
48 %	Familj		52 %
49 %	Far		51 %
50 %	Konflikt		50 %
50 %	Mormor		50 %
50 %	Dagis		50 %
50 %	Mod		50 %
50 %	Närhet		50 %

Tabell 4 Förekomst av deponens

Deponens			
Flickor		Pojkar	
Andel	Ord i grundform	Ord i grundform	Andel
86 %	Umgås		
62 %	Träffas		
Könsneutral deponens			
40 %	Utvecklas		60 %
57 %	Trivas		43 %

Beskrivning av barnen

Jag har valt att titta lite närmare på ordklasserna adjektiv, verb, och substantiv. I mitt material har jag funnit att vissa typer av ord förekommer oftare i flick- respektive pojkutredningar. När exempelvis orden *aktiv* eller *duktig* dyker upp är de mer förekommande i pojkutredningar. Här några utdrag ut journaltext gällande pojkar:

”Han är glad, envis, aktiv och vill vara i gång eller ”Patienten var väldigt aktiv. Han hade mycket spring i benen”

”Patienten är duktig på att simma. Han har aldrig varit rädd för vatten” eller ”Patienten var duktig både grov- och finmotoriskt”

När adjektiven *ledsen* eller *utsatt* förekommer finns de oftare i en utredning som handlar om flickor. Se nedan exempel ut journaltext:

”XX blir mycket lätt och ledsen över saker hon tycker är fel eller orättvisa” eller ”Hon grubblar mycket och blir ofta ledsen”

När ordet *utsatt* förekommer så handlar det ofta om att en flicka varit utsatt för brott eller att det finns misstanke om brott. Någon utredning är även initierad utifrån frågeställningen, kan det vara så att barnet har varit utsatt på något sätt?

Ett frågeområde i utredningen är om barnet utvecklas i enlighet med sin ålder. Därför ställs frågor om hur barnets olika utvecklingsfaser sett ut. I flickutredningar är verbet *cykla* återkommande. Det kan t.ex. uttryckas så här: *”Patienten lärde sig cykla vid 6 års ålder”*

I en pojkutredning är istället verbet klättra vanligt. I journaltext står det: ”*Patienten gick tidigt och klättrade tidigt.*”

Substantiv som förekommer oftare i pojkutredningar är bl.a. ordet utbrott. Det som beskrivs kan då vara hur pojkar får vredesutbrott eller aggressionsutbrott hemma, i skolan, med kamrater, i kravsituationer osv. ”*Pat hade utbrott, ett tag varje kväll*”

Ordet *stress* förekommer t.ex. i beskrivningar av hur pojkars symptom och sätt att vara påverkar övriga familjen, kamrater eller lärare i skolmiljön.

”*XX visar reaktioner på stress i miljö med mycket stimuli.*”

Ett substantiv som förekommer oftare i flickutredningar är *relation*. Beskrivningarna kan här handla om kontakt mellan flickor och föräldrar, kamrater, mor- och farföräldrar men även avse föräldrars kontakt med sina föräldrar, släkt eller vänner. Ordet används alltså i ett utvidgat perspektiv inte bara gällande flickan i utredningen. Jag finner det märkligt att det inte är lika vanligt förekommande i pojkutredningarna. Pojkars relation till människor borde väl vara lika central och viktig? Förekomsten är även hög i flickutredningarna på sådant som handlar om relation, omsorg och *mysa* t.ex. umgås, träffas och trivas.

”*Modern och flickorna umgås regelbundet med morföräldrarna som man alltid gjort.*”

Här betonas att det finns ett umgänge och att det pågått över tid. Det uttrycks som något självklart.

Ord som förekommer i samma omfattning i de utredningar som studerats kan t.ex. vara frisk, springa, visa, hjälpa, prata, konflikt, mormor, dagis, mod och närhet. Dessa har jag valt att benämna som könsneutrala: Det kan t.ex. stå att: ”*Patienten trivdes på dagis*” eller att ”*Patienten är frisk*”.

De slutsatser jag dra av mitt material är att barn beskrivs olika beroende på vilket kön de tillhör. Det jag slås av när jag läst utredningarna är att pojkarna inte blir lika levandegjorda som flickorna. I flickutredningarna finns en känsla av värme som jag saknar i pojkutredningarna. Detta trots att det kan vara samma socionom som skrivit både utredningen om flickan och pojken. Flickor beskrivs efter hur de är och hur de ser ut. Det kan t.ex. vara att en flicka ofta är ledsen eller att hon är söt.

En pojke beskrivs utifrån hur han betar sig eller vad han gör eller inte gör. Pojkar beskrivs exempelvis som att han är en betraktare eller att han är livlig. Mina resultat går i samma riktning som de Hellman (2009) fann i sin studie.

I en text står att en kille inte är rädd för vatten i en annan text att en pojke inte gillar att leka pojk lekar, men får vara med om han vill. Hur definieras och vem definierar vad som kännetecknar en pojk lek?

Låt oss stanna upp och fundera över de könade normer som finns i vårt samhälle och som är relativt lätta att hitta. Vi kan ställa oss frågorna: Får en flicka sitta och skreva med benen när hon åker buss utan att mötas av socialt ogillande? Kan en liten pojke bära färgen rosa utan att dra till sig uppmärksamhet av olika slag? Är det ok att en pojke sitter ned och kissar på toaletten eller att han klär av sig *som en tjej*? Det finns många oskrivna regler som styr hur vi gör eller inte får göra och hur vi betraktas av omgivningen om vi bryter mot normerna. Om outtalade och könade normer har åtskilliga forskare skrivit t.ex. Johansson (2006), Elwin-Novak & Thomasson (2004) och Ambjörnsson (2011) i Grelsson, Göteborgs-Posten (2011-11-24).

I texterna förefaller det som att speciellt pojkar mår väl av tydlighet, struktur, gränser och förutsägbarhet. Det för mina tankar till korrigering och uppfostran, att pojkars sätt att vara behöver begränsas på något sätt. Beskrivningarna av barn i det här avsnittet visar att flickor beskrivs med mer affekter och med mer intoning än pojkarna. De är mjuka, positiva eller fina, medan pojkar beskrivs mer utifrån sitt beteende, t.ex. att de är jobbiga.

När socionomer i sina utredningar återger de uppgifter föräldrarna lämnat speglar de omedvetet även sina egna värderingar enligt nedan:

”Patienten har försökt spela att spela fotboll och första gången var i 6-årsåldern och därefter senare i 5:e klass. Det har inte gått så bra, han beskrivs av föräldrarna, som en mjuk person och ingen idrottskille. Han är inte ett dugg kaxig”.

I denna text problematiseras att pojken vid flera tillfällen *försökt* att spela fotboll men att det *inte gått så bra*. Vidare sägs han vara en *mjuk* person och *inte ett dugg kaxig* som om det måste stå i ett motsatsförhållande om man ska vara en idrottskille!

I nästa citat ser det likartat ut:

”Patienten är en idrottskille med mycket god motorik och bollsinne. I fotbollslaget fungerar han bra och mår väl av den auktoritet ledarna står för med tydlighet, struktur och uppmärksamhet för alla”

I detta intressanta citat poängteras att pojken har *mycket god* motorik, *han fungerar bra* i fotbollslaget och han *mår väl* av auktoritet, tydlighet och struktur. Tydlighet är ett ord som återkommer i pojkutredningar i mitt material. Är det så att pojkar har större behov av det än flickor och varför är det viktigt i så fall? Varför ligger tyngdpunkten på ovanstående? Det är två olika socionomer som skrivit utredningarna. En fundering jag får när jag läst är vad det innebär för dem att vara en idrottskille och att inte vara det, det hade varit intressant att veta vad de lägger in i begreppen.

Beskrivning av föräldrarna

I materialet omnämns modern oftare än fadern i såväl pojk- som flickutredningarna. Det framkommer en tydlig bild av mödrar som huvudansvariga för barnen deras vård, fostran och omsorg. Dessa mönster återfann även forskarna Bergenhem (1994), Kullberg (2005) och Johansson (2006). Johansson menar även att *”Eftersom mamman ses som ansvarig för barnets omsorg och beskydd faller ansvaret för brister i omsorgen eller skyddet tungt på modern. Mår barnet dåligt eller uppvisar problem förläggs skulden ofta, i linje med denna diskurs till modern, s.k. mother-blaming”* (s. 141).

Modern beskrivs och beskriver sig själv som den som är navet i familjen, den som hemlivet kretsar kring. Hon är den som tar på sig att hålla liv i relationer med släkt, vänner och barnens kamrater. Hon hjälper fadern efter att relationen spruckit så att barnen inte ska drabbas värre än nödvändigt. Ofta får hon stå tillbaka i arbetslivet genom att hon inte kan jobba där hon skulle önska eller i privatlivet vad gäller t.ex. fritidsaktiviteter eller umgänge med vänner för att barnet behöver hennes stöd på något sätt.

Forskaren Ulla Holm (1993) talar om något som hon benämner *modrande*. Det kan utföras både av män och kvinnor och betyder att man har omsorg om, skyddar, tröstar och matar en skyddslös människovarelse som behöver tas om hand. Det är inte givet enligt hennes sätt att se det, att det måste vara just kvinnan/modern som står för den biten i ett barns liv, det är

könsneutralt menar hon. I mitt material är det dock huvudsakligen mödrarnas bild av hur det är eller har varit i barnens liv som framträder i utredningarna. Det är framförallt modern som beskriver, upplever, önskar, berättar, känner, erinrar sig och tycker. Det är få utredningar där det framgår att fadern lämnat faktiska uppgifter om barnet och deras tidiga år. I en utredning står det exempelvis: *”Fadern minns inget speciellt från när patienten var i förskoleåldern.”*

Fadern omnämns däremot, om än i blygsam omfattning, när det handlar om de uppgifter han lämnat om sin egen levnads- och släkthistoria eller när föräldrarna intervjuats gemensamt för då står det i journaltext att föräldrarna upplever, beskriver osv.

I flera av utredningarna uttalas det tydligt eller kan anas att det är mödrar som är känslomässigt viktiga för barnen. Se nedan några olika exempel på detta:

”Modern säger att hon är den som patienten tytt sig till redan som liten”

”Patienten var mest med modern. Enligt modern var hon rädd för fadern och han var inte delaktig i skötseln av patienten”

”Modern har ett större tålamod och blir ofta den som står för uppfostran”

I en utredning står det att modern upplever att hon fått stå tillbaka i sitt eget yrkesliv till förmån för barnet och i texten nedan framgår tydligt att ingen av föräldrarna tycker att deras arbetsförhållanden är tillfredsställande.

”Fadern har lång resväg till arbetet och arbetar även kvällar och helger. Modern har känt sig förhindrad att etablera sig på arbetsmarknaden till följd av patientens svårigheter”

Värt att notera är att det i faderns fall beskrivs som att det är den långa resvägen och höga arbetsbelastning i sig som är bekymmersam, medan modern primärt förväntas vara den som ska hjälpa barnet med hans/hennes bekymmer och därför inte kunnat ägna sig åt den sekundära aktiviteten, att ha ett förvärvsarbete.

I en annan utredning står följande att läsa:

”Han tog inte ansvar för barnen när föräldrarna bodde ihop och modern fick göra det mesta. Fadern säger att han mest var ute och jobbade och att modern därför tog det mesta ansvaret för barnen”

Här beskriver föräldrarna oberoende av varandra hur ansvarfördelningen såg ut när de levde ihop. Moderns förklaringsmodell är dock att fadern inte tog något ansvar alls medan hans upplevelse är att han var ansvarig för att jobba och tjäna pengar till familjen. Det speglar alltså olika sätt att se på hur man definierar begreppet ansvar. Eftersom det är kvinnan som huvudsakligen berättat familjens historia i denna utredning så blir hennes bild dominerande.

Det är alltså mödrarnas bild av hur det var och är som framträder i utredningarna. Det är i ytterst få utredningar som det står att läsa att fadern berättar, uttrycker eller säger något specifikt.

De flesta referenser till en förälder handlar om barnets referenser till modern:

"Hon är mammig"

"Hon är mammas flicka"

"Han brukar somna i egen säng, men har sedan vandrat till moderns säng om natten"

"I förskoleklassen var det separationsproblem med modern"

"Modern tar inte ansvar för barnen. De lyssnar inte på henne"

Förutom att det sista citatet är ännu en referens till modern om ej positiv, så är det intressant eftersom det är det enda konkreta exemplet i de texter jag studerat där det tydligt uttalas att en mor faktiskt inte tar det huvudsakliga ansvaret för barn. När en mor inte gör det som förväntas av henne så blir det explicit uttryckt i text vilket jag menar är ett ytterligare ett exempel på hur förväntningarna på vad fadern och modern har för ansvar skiljer sig åt.

Dessa resultat styrks av Eriksson (2004). Hon talar om att det i moderskapet ingår att även ta ansvar för mannens roll som far. Modern beskrivs finnas med i faders liv även efter separationer och skilsmässor då parrelationen upphört. Moderns uppgift kan vara att möjliggöra umgänge mellan far och barn genom att t.ex. ordna mötesplats, skicka med barnet kläder och ibland även mat, allt i syfte att barnet ska ha det bra den tid som spenderas borta från den som har huvudansvaret, dvs. modern. Enligt detta sätt att se utgör fadern ett komplement till moderns föräldraskap (s. 278). Bekkengen (2002, i Eriksson 2004, s 321) talar också om att mödrar är huvudansvariga för barn medan fäder kan välja nivå på sitt engagemang i barns liv.

Fadern beskrivs som en person som inte är lika närvarande som modern. Han deltar i mindre utsträckning i barnens liv oavsett om han är frånvarande pga. separation eller om han lever med familjen. I vissa fall kan han på grund av egna svårigheter eller att han arbetar mycket utanför hemmet ha svårt att axla sitt föräldraansvar. En mamma beskriver det som att hon när familjen levde tillsammans inte bara fick ta ansvar för barnen utan även för maken, *"Gällande familjelivet berättar modern att det för henne inneburit att hon 'fått hålla ordning efter tre stycken.'"*

Fadern ses som en medhjälpare, någon som *hjälper* den som har det huvudsakliga ansvaret. Han *passar* t.ex. barnet när modern arbetar eller skjutsar till fritidsaktiviteter. Fadern kan alltså även i detta sammanhang betraktas som ett komplement. Det beskrivs i två av utredningarna så här *"Barnen tycker om fadern ... och modern tror att fadern skulle kunna vara en resurs genom att han skulle kunna se till barnen en kort stund, om hon skulle behöva hjälp"* eller *"Fadern bodde i närheten av modern och de hjälptes åt med patienten. Patienten har bott mest hos modern men fadern kunde t.ex. komma dit och ta hand om patienten då modern åkte till jobbet"*.

Någon far har efter en separation svårt för att ta initiativ i relation till sina barn. Modern beskrivs då hjälpa fadern på olika sätt. *"Efter separationen träffade barnen inte sin far så ofta. Modern säger att fadern har svårt med att ta initiativ, och modern fick se till att de träffades."*

I en utredning beskrivs fadern inte förstå sig på sitt barn och dennes svårigheter, men implicit beskrivs i texten att modern gör det. *"Fadern var oförstående inför patientens svårigheter och förstod inte hur han kunde vara till hjälp."* Någon far i materialet är föräldraledig på sommaren för att umgås med barnen, men fixar istället mest med huset eftersom modern är arbetslös samtidigt. Underförstått i texten är att *för då tar mor barnansvaret*.

Thomas Johansson (2003) talar om den frånvarande fadern som en som väljer att lägga sin tid utanför hemmet, en som aldrig har tid för familjen och jobbar övertid. Detta leder till missnöje och konflikt. Johansson benämner detta som *"... en dominerande föreställning om manlighet och faderskap i moderna västerländska nationer"* (s. 26). Han talar även om att den diskussion som förts gällande jämställdhet har handlat om hur denna faderstyp skulle kunnat omvandlas till en närvarande far som har omsorg om barn och familj. I en utredning kunde

detta beskrivas så här: *”Modern berättar att fadern mest arbetat eller suttit framför datorn i annat intresse och stått utanför familjelivet med barnen.”*

I de studerade utredningarna konstateras att fadern är frånvarande i en del barns liv. Socionomerna för dock inga resonemang om vilka konsekvenser detta kan få för barnen på kort och/eller lång sikt.

I studien är det också modern som till största delen berättar barnens historia i utredningarna. När båda föräldrarna deltagit i utredningen används benämningen föräldrarna men även där båda föräldrarna varit med står det ofta *”modern beskriver”* eller *”modern oroar sig”* eller liknande. Modern refereras alltså till som den främsta uppgiftslämnaren i psykosociala utredningar. I andra hand anges föräldrarna gemensamt och fadern kommer först på tredje plats i mitt material.

Insatser

När insatser föreslås efter att utredningen avslutats kan det se lite olika ut beroende på om man är pojke eller flicka. Erbjudande om insats riktad till flickor är i högre grad sådana som handlar om relation t.ex.: *”Det finns behov av arbete med relationen mellan patienten och modern och öka kommunikationen dem emellan”* eller att det i socionomens bedömning står: *”Relationen till modern är av överordnad betydelse”*.

Förslag på insats blir att flickan och modern erbjuds fortsatta gemensamma samtal på BUP. Här beskrivs alltså relationen vara det absolut viktigaste för flickan, det är överordnat allt annat. Frågan är överordnat vadå? Det framgår inte av texten, är det underförstått att det är relationen till fadern som avses?

Övriga förslag på insatser handlar om att flickan erbjuds kontakt med psykolog och föräldrarna träffar parallellt en socionom i en barnterapi eller stödkontakt. Av utredningarna framgår att arbetet i huvudsak är inriktat på att föräldrarnas förståelse för och kunskap om flickans behov ska öka i syfte att främja hennes utveckling.

De insatser som erbjuds pojkar är oftare förlagda utanför BUP t.ex. i form av skolbyte, vidare utredning av problematik eller vistelse inom slutenvård. En pojke bedömdes inte vara i fortsatt behov av stöd överhuvudtaget.

6. DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Pojkar förväntas vara intresserade av sådant som av tradition betecknas som manligt t.ex. att ha ett idrottsintresse, medan flickor ska in i fällan av omsorg och relation. Detta styr även vilken insats som erbjuds efter att utredningen slutförts. Flickor erbjuds i större utsträckning insatser i form av samtal med fokus på relation och kommunikation och pojkar i studien bedöms vara bäst hjälpta av insatser som ligger utanför BUP. Är det en slump att det ser ut så här? Jag vill besvara den frågan med ett nej. På BUP arbetar företrädesvis kvinnor med människors relationer, det kvinnor är *tränade* i att göra redan från tidig ålder, vi lär oss av våra mödrar osv. Det gör att kvinnor kanske har lättare för att fånga mödrar och flickor i behandlingsarbete, vi talar *samma språk* och har lättare att förstå oss på konfliktlösning på kvinnors vis.

Hur kan man tänka kring att pojkar i materialet i större omfattning erbjuds insatser utanför BUP? Kan det vara så att de som arbetar inom BUP öppenvård har svårare att möta pojkar, är stökiga pojkar kanske jobbigare för psykologer att ha i terapirummet än mjuka flickor? Jag tänker att skillnaden inte enbart kan förklaras utifrån barnens ålder, då endast ett fåtal var tonåringar.

De skillnader jag finner i mitt material är:

- Det finns fler pojkutredningar den period studien genomfördes.
- Socionomer skriver två sidor mer i en pojkutredning än i en flickutredning.
- Pojkar beskrivs utifrån beteende, vad de gör.
- Flickor beskrivs utifrån hur de är eller hur de ser ut.
- Flickors utredningar upplevs vara mer fyllda av känslor och mer intonande än pojkars.
- Pojkars utredningar uppfattas i större utsträckning vara i avsaknad av affekter.
- Pojkar erbjuds insatser utanför BUP öppenvård i högre utsträckning än flickor t.ex. alternativ skolform eller slutenvård.

- Flickor erbjuds stöd/behandling inom BUP som huvudsakligen fokuserar relation och kommunikation.

I materialet framkommer att modern omnämns oftare och har en självklar och central roll i både pojk- och flickutredningarna. Mödrar tar mer omsorgsansvar, deltar vid besök på BUP i högre utsträckning än fäder och är de som i huvudsak berättar barnets historia. Fäder är inte lika ofta närvarande och även när de deltagit i utredningarna så finns de i bakgrunden, överskuggade av modern. De tar inte eller får inte plats på samma sätt som modern.

Hur mycket spelar socionomens egen ålder, kön, civilstånd, sexuella läggning, om man är pojk- eller flickförälder eller har barn av båda könen roll i sammanhanget när man arbetar med barn på BUP? Det är ovanligt att manliga socionomer arbetar inom BUP som kuratorer, återfinns de så är det oftare i chefspositioner.

Skulle det då göra någon skillnad om fler män arbetade inom BUP? Nej jag tror inte det. Det viktigaste är att det finns en öppen och reflekterande hållning och en bredd i personalgrupper. Det handlar snarare om att man har olika erfarenheter av att vara invandrare, flykting, homosexuell, man, kvinna osv. än att man har ett specifikt kön. Sannolikt är det även så att såväl män som kvinnor är bärare av könsstereotypa föreställningar,

Något jag begrundat under arbetets gång är vilken människosyn socionomerna som gjort utredningarna står för. Pojkar och flickor är ju olika men skapar också socionomerna olikheter genom sitt sätt att betrakta dem? Vad är skapat redan innan, i den som skrivit journalen? Befästs könsskillnader? Ja, det tycker jag att man klart kan konstatera i materialet.

HUR kommer det sig att det ser ut så här? Vi lever i en könad värld där vi som arbetar inom vården är bärare av det sätt att se på pojkar och flickor samt kvinnor och män som råder i samhället i övrigt. Stereotypa bilder och beskrivningar av vad som är manligt och kvinnligt råder även här. Mina resultat styrks av annan forskning på området.

VAD kan man göra åt det?

I rapporten Jämställd socialtjänst (2004) poängteras vikten av att medvetenheten om de värderingar som råder måste öka och förhållningssätten förändras. Människor av skilda kön har olika behov och måste mötas utifrån de unika individer de är. För att ändring ska kunna

ske måste de skillnader som görs upptäckas och uppmärksammas! Som jag läser rapporten så har socialtjänsten barn i fokus när de utreder och behandlar, men de särskiljer inte att barn av skilda kön har olika behov. T.ex. syns en tendens i materialet att flickor som placeras på särskilda ungdomshem oftare får relationsbaserad behandling och pojkar erbjuds strukturerade program för utagerande beteende (s. 238).

I rapporten omnämns även en oro för att fäder när de träffar kvinnlig personal inom socialtjänst och familjerätt över- eller underkompenseras på grund av sitt kön. När en hjälpsökande kvinna däremot möter en kvinna är en tanke som framförs i rapporten att kvinnor ändå känner sig förstådda eftersom de har samma kön som den personal de träffar (s. 237). Inom BUP är det också företrädesvis kvinnor som möter familjer som besöker mottagningarna. I rapporten framkommer även det jag sett i mitt material, nämligen att fäder förefaller frånvarande inte bara i barnens liv utan även i socialtjänstens utredningar och bedömningar. För att en förändring ska ske måste kunskapen inom området öka och spridas. Inom vården behövs en satsning på utbildning för att människor ska få upp ögonen för att könsperspektiv inte bara handlar om lika lön för lika arbete för kvinnor och män utan att det är betydligt mer komplext än så.

Är det då så viktigt att personal har med sig ett medvetet köns-/genusperspektiv i behandlingsarbete inom vården? Ja, som jag ser det är det angeläget att både pojkar och flickor liksom deras mödrar och fäder har rätt att få den hjälp, det stöd och den behandling som är bäst utformad för dem som individer och inte utifrån deras kön. Jag tänker även att det är nödvändigt med en medvetenhet eftersom våra familjebildningar på relativt kort tid förändrats och ser annorlunda ut än de gjort tidigare. I dag möter vi i större utsträckning än tidigare ombildade familjer, flyktingfamiljer, familjer med homosexuella föräldrar, hbt-familjer osv. Detta ställer stora krav på de professionellas kunskap och medvetenhet när de i sitt arbete möter barnfamiljer. Hur bemöter vårdpersonal en familj bestående av två mammor eller två pappor? Eller en familj som innehåller två mammor OCH två pappor?

En fundering jag haft parallellt med mitt arbete är att jag undrar vad de mödrar och fäder som beskrivs skulle tycka om den bild som givits av dem i utredningarna? Skulle de känna igen sig och sina barn och vad tänker de om det som framkommer gällande könsaspekter?

Jag har även funderat över om detta arbete kommer att göra en skillnad för BUP-socionomer

som arbetar med barn och familjer. Om jag lyckats få någon att börja reflektera över hur de tänker kring och bemöter dem de möter i sitt arbete vad gäller köns/genusperspektiv så blir jag glad. Jag kommer själv att i större utsträckning än tidigare problematisera hur och varför jag använder vissa ord, hur jag talar med dem jag möter på och i jobbet och de insatser jag föreslår efter avslutad utredning. En fråga att ha ständigt närvarande i sitt arbete är: Hade jag tänkt eller handlat annorlunda om det gällt en pojke eller en flicka respektive en mamma eller en pappa?

REFERENSER

- Aaslestad, P (1997) *Pasienten som tekst, Fortellerrollen i psykiatriske journaler*, Gaustad 1890-1990, AiT Enger AS, Otta
- Beauvoir, S (1949/2002) *Det andra könet*, Stockholm, Norstedts förlag
- Bergenheim, Å (1994) *Barnet, libido och samhället. Om diskursen mellan 1930-1960 gällande barns sexualitet*, doktorsavhandling, Umeå universitet
- Bergström, G & Boréus, K (red.) (2005) *Textens mening och makt*, Lund, Studentlitteratur
- Bryman, A (2007) *Samhällsvetenskapliga metoder*, Malmö, Liber AB
- Burr, V (2003) *Social constructionism*, Second edition, London, Routledge
- Bäck-Wiklund, M, Franséhn, M, Johansson, H, Johansson, T (2003) *Den dolda könsdiskursen, mödrar, söner och frånvarande fäder*, Göteborg
- Börjesson, M (2003) *Diskurser och konstruktioner - En sorts metodbok*, Lund. Studentlitteratur
- Claezon, I (2008) *Att göra skillnad - Könsperspektiv i socialt arbete med barn och ungdomar*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2008:3. Västra Aros
- Connell, R W (2002) *Om genus*, Uddevalla, Daidalos
- Elvin-Nowak, Y & Thomasson, H, (2003) *Att göra kön - Om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Smedjebacken, Albert Bonniers förlag
- Eriksson, M (2003) *I skuggan av Pappa*, doktorsavhandling, Uppsala universitet
- Hamreby, K (2004) *Flickor och pojkar i den sociala barnvården*, doktorsavhandling, Umeå universitet.
- Hellman, J (2009) *Aktiva pojkar och passiva flickor? - En vinjettundersökning om socialarbetares bedömningar om barnskyddsfall med ungdomar*, doktorsavhandling, Helsingfors universitet

- Hedlin, M (2010) *Lilla genushäftet 2.0*, Linnéuniversitet, Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap
- Hilte, M, Claezon, I (2005) *Flickor och pojkar på institution - Ett könsperspektiv på vården av ungdomar*. Stockholm. Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Malmö
- Hirdman, Y (2007) *Gösta och genusordningen - Feministiska betraktelser*, Stockholm
- Holm, U (1993) *Modrande & praxis - En feministfilosofisk undersökning*, Göteborg, Daidalos
- Johansson, H (2006) *Brist på manliga förebilder - Dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*, doktorsavhandling. Göteborgs universitet.
- Mattsson, T (2005) *I viljan att göra det normala*, doktorsavhandling, Lunds universitet.
- Montgomery Hunter, K (1991) *Doctor's stories - The narrative structure of medical knowledge*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey
- Olsson, M (2000) *"Jag vill inte vara jag"- Om social kategorisering i journalanteckningar*, Lunds Universitet, Socialhögskolan, Magisterkursen i socialt arbete
- Rapley, T (2007) *Doing Conversation, Discourse and Document Analysis*, London, SAGE Publications
- Socialstyrelsen (2004) *Jämställd socialtjänst - Könsperspektiv på socialtjänsten*, Stockholm, Socialstyrelsen
- Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*, Elanders Gotab
- Winther Jørgensen, M, Philips, L (2000) *Diskursanalys som teori och metod*, Lund, Studentlitteratur

Internetlänk:

www.dss.se

Artikel:

Kullberg, C (2005) *Differences in the Seriousness of problems and Deservingness of Help: Swedish Social Worker´s Assessments of Single Mothers and Fathers*, British Journal of Social Work, (2005) 35, 373-386

Övrigt:

Grelsson, E (2011), *Folkbildning färgad i rosa* (Bokrecension av Ambjörnsson, F *Rosa - den farliga färgen*), Göteborgs-Posten 2011-11-24

Lenéer-Axelson, B, Familjeterapiföreningen i västra Sverige – FTFVS, Systemcafé i Göteborg 2011-09-29